

Strasbourg, 6 July 2022

14-TO KHIDIPE VASH EUROPUTNE KNSILOSKO DIJALOGO E ROMANE THAJ PHIRUTNENGERE
¹ CIVILNO SOCIATASAR

Jekhe vramako dikhipe upral e imolementacija katar e Europutne Konsiloso Akcijako
Plano vash Romengi thaj Pnirutnengi Inkluzija
(2020-2025)

Strasbourg, 11-12 oktobro 2022
Online/Palais de l'Europe

KONCEPTOSKI NOTA

PALAPLIPE

But katar e 10-12 milionura Rma thaj Phirutne ani Europa arakhena ekstremno chorolipe thaj ekskluzija/crdipe pe rig. Kodo so isi buhljardo anticiganizmo, kerel bilacheder e ekonomikane thaj socijalnikane situacija pe save si e Roma. Vi kodo so e lokalno thaj e nacionalno autoriteta dena zor te keren e publikane institucijen thaj e themes generalno dikhindoj, o bijekhipe vi dureder egzistuil, sar vi e anti-Romane thaj anti-Phirutnengere prejudicije, diskriminacija, dzungali vorba, thaj kriminalo bikhamipaster, vi dureder te egzistuin thaj te oven bareder.

Buteder Eruoputne Konsilokere moniteoribaskere grupe kerdine obzervacija pe lengere vizite ko Thema membrura, dikhline kontinuririmi diksriminacija thaj javera bilachipa pep e manushikane hakaja upral e Roma thaj e Phirutne. Bibahtake, nijekh Europako gaverano nashti te phenel kaj protektirinela e manushikane thaj e minoritetongere hakajen vash e manusha save so avena kotar e Romane minoritetura/komunitetura.

E Europako Konsilo khelela centralno rola ko promoviribe thaj protektiribe e manushikane hakajengo vash e Roma thaj e Phirutne. O majbaro Europutne Konsilosko cilo sit e del kontribucija pe sasti inkluzija thaj demokratikani participacija vash e Roma thaj Phirutne, sar ande pengere lokalno komunitetura, vi pe regionalno thaj nacionalno nivelo.

O avguno Europutne Konsiloskoro teksto pe Roma thaj Phirutne sasa I Rekomandacija lendini/adoptuimi katar e Parlamentarno Asambleja ano 1969-to bersh, vakerindoj vash e Romengi kontribucija ande Europutno kulturako diverzitetu/javeripa thaj vash o trubujipe te garantirine pes e Romengere hakaja. Pal kodo, avela e Ministerngo Komitetoski Rezolucija ko 1975-to bersh. Dikhipe upral e materijalura kerdine kotar e Europutne KONSILOKERE grupe sar so si, e Ministerongo Komiteto, Parlamentarno Asambleja ano Europako Konsilo (PACE), o

¹E vorbi "Roma thaj Phirutne" phenena pes ande Europako Konsilo te sikavel o buhlo diverzitetu e grupengo save si uchardine e buhasar so kerel o Europako Konsilo an kodo umal: jekhe rigatar a) Roma, Sinti/Manush, Calé, Kaale, Romanichal, Boyash/Rudari; b) Balkaneskere Egiptjanura (Egiptjanura thaj Ashkalije); c) Chachunerigeske grupe (Dom, Lom thaj Abdal); thaj javere rigatar, grupe, sar so si Phirutne, Yenish, thaj e populacije dzande teli administrativno alav sar "*Gens du voyage*", sar vi e manusha save so phenena peske Gypsies. Kodo si eksplanacijaki nota, numa naj definicija pe kodo so si e Roma thaj/vaj e Phirutne.

Kongreso vash e Lokalno thaj Regionalno Autoritetura ano Europako Konsilo (Kongreso), o Komesaro vash Manushikane Hakaja, e Europaki Komisija mamuj Rasizmo thaj Natolerancija (ECRI), e Europako Komiteto vash Socijalno Hakaja (ECSR), Godideibasko Komiteto pe Femeski Konvencija pe Nacionalno Minoritetongo Protektiribe (FCNM) thaj Ekspertongo Komiteto katar e Europaki Charta vash Regionalno thaj Minoritetongere Chibja (ECRML), sikaven kaj trujal e vrama e manushikane hakaja vash Roma thaj Phirutne, line sa bareder zor pe aktivitetura thaj e rezultatura katar kadala Europutne Konsiloskere gupe. E kazura pashe phangle e Romencar thej e Phirutnecar ande Europaki Kris vash manushikane Hakaja (ECtHR) lena sa barader sama.

Nekobor mashkargaveroskere grupe katar o Europako Konsilo fokusirinde pesky buchi upral e phuchipena phangel e Romencar thaj e Phirutnecar, sar so si e Specijalistongi Grupa vash e Romane thaj Phirutnengere Butja, sar so sasa e Specijalistongi Grupa pe Roma/Phirutne (MG-S-ROM), kerdini ko 1995-to bersh sar avguni kupa/kgrupa kotar e Eroputne Konsiloskere mashkargavernongere gurupe save so, sasa cilo te dikhel e manushikane hakajengiri situacija pe Roma thaj e Phirutne ande Europa, thaj dureder sasa preanavkerdi ko Ekspertongo Komiteto pala e Roma thaj Phirutne (MG-S-ROM). O MG-S-ROM sasa preikerdio ko 2011 pe Ad-hoc Ekspertongo pala Romane thaj Phirutnege butja (CAHROM), savoso ko 2020 avilas kotar e Ekspertongo Komiteto pe Romane thaj Phirutnengere Butja (ADI-ROM).

Ko 20-to oktobro o Europutno Konsilo zurardas pesky politikani buchi vash e Romengi thaj Phirutnengi inkluzija trujal e "Strasbourg-oski Deklaracija pe Roma". Ko 2 marco 2016, e Ministerongo Komiteto adoptuindas/lijas e Tematikane Akcijakere Plane vash Romengi thaj Phirutnengi Inkluzija (2016-2019), thaj pala kodo, o nevo Strategikano Akcijako Plano vash Romengi thaj Phirutnengi Inkluzija 2020-2025, so sasa dendino vi kotar e Ministerongo Komiteto ko 22-to januaro 2020 bersh.

O Avguno Reporto vash e Europutne Konsiloskere Strategikane Akcijako Planeski implementacija sasa lendino kotar e Ekspertongo Komiteto pe Romane thaj Phirutnengere butja (2020-2025), sasa lendino vi kotar e Ekspertongo Komiteto pe Romane thaj Phirutnengere butja (ADI-ROM ano oktobro, thaj kotar o Komiteto pala Anti-Diskriminacija, Diversiteto thaj Inkluzija (CDADI) ano decembro nakhlo bersh. Ko agor, e Ministerongo Komiteto lijas nota pe finalno Reporto an pesko khidipe ko 27-janura 2022. Jekhe vramako dikhipa upral e implementacija kotar e Europutne Konsiloskere Strategikane Akcijakere Planesko vash e Romengi thaj Phirutnengi Inkluzija (2020-2025) kerela pes akak.

E Europutne Konsiloskere Akcijakere Strategikane Planes vash e Romengi thaj Phirutnengi Inkluzija 2020-2025 isi cilo te marel pes mamuj o anti-ciganizmo thaj diskriminacija, sar vi te azhutil o jekhipe. O plano, pe jekh vrama, ka vazdel vi e demokratikani particpacija, promovirinel publikano pakjaibe thaj te del suportu pe inkluzivno thaj kvalitetno edukacija thaj tereningura.

O plani zurarkerela o progreso kerdino kotar e Europutne Konsilosko Tematikano Akcijako Plano vash Romengi thaj Phirutnengi Inkluzija (2016-2019), savo so kerel buchi upral e anti-Romane thaj anti-Phirutnikane prejudicije, diskriminancija vi kriminalo ("anticiganizmo") inovativno modeloncar vash solucije pe lokalno nivelo thaj inkluzivne politike.

O Strategikano Akcijako Plano vash Romengi thaj Phirutnengi Inkluzija 2020-2025 si strukturirime trujal trin bare akcijakere linije:

- maripe mamuj anticiganizmo thaj diskriminacija vi azhutipe pe chacuno thaj efektivno jekhipa
- azhutipe pe demokratikani participacija thaj promoviribe publikani pakhiv thaj responsibiliteta; thaj
- azhutipe dzi pe lokheder avipe dzi pe inkluzivno thaj kvalitetno edukacija thaj treningo.

14-TONE DIJALOGOSKO KHIDIPASKERE CILURA

O 14-to Europutne Konsilosko Dijalogo e Romane thaj Phirutnengere civilno societasar ka del shajipe vash buhleder dikhipenengo ulavipe bute Romane thaj phirutnengere civilno societakere reprezentantoncar leindoj ani godzi e akcije thaj e politiki kotar e Europutne Konsilosko Akcijako Plano vash e Romengi thaj Phirutnengi Inkluzija (2020-2025).

O khidipe ka:

- Prezentuil e Europutne Konsilosko Strategikano Akcijako Plano ovash Romengi thaj Phirutnengi Inkluzija (2020-2025) thaj ka del jekh buhleder dikhipa vash oleski implementacija
- Diskutuil vash e rola so isi eRomane thaj Phirutnengerre civilno societa pe aktivno kontribucija pe Europutne Konsilosko Akcijako Plano vash Romengi thaj Phirutnengi Inkluzijako (2020-2025) implementirije
- Khedel propozalura vash kodo sar dureder te bajrarel pes i kooperacija mashkar Europako Konsilo thaj Romengi vi Phirutnengi civilno societa vash durederutni agenda pe Europutne konsiloski bi-anuelno dijalogoskere khidipena e Romane thaj Phirutnengere civilno societasar
- Ovel sar varesavi kooperacijaki thaj drakhineskiri platforma vash e Romane thaj Phirutnengere civilno societakere organizacije thaj e javera hemime riga
- Ovel varesavi platforma vash bareder Europutne Konsilosko odzanlipe an kodi areja, eksperrencengo ulavipe thaj lache praktikengo ulavipe vash Romengi thaj Phirutnengi inkluzija
- Identifikuil shjautne tematon so trubuje te oven lendine andre ano Europutne Konsilosko post-2025 Strategikano Politikano Dokumento vash Romengi thaj Phirutnengi Inkluzija

ADZIKERINDE EFEKTURA

E Romane thaj Phirutnengere komunitetongo involviribe pe sako jekh nivelo katar e politikani formulacija, implementacija thaj akcija, si esencijalno komponenta katar e Europutne Konsiloski politika vash e Roma thaj Phirutne.

Vi kodo so prenzarela e responsibiliteta vash e Romengi thaj Phirutnengi integracija pashljol upral e Thema membrura, o Europako Konsilo dikhel kaj vi e javere akteron, sar so si e lokalno

thaj regionalno autoriteta, i civilno societa thaj e internacionalno organizacije, khelen importantno/mahat rola ande politike thaj praktike.

E civilno societa isi bare drakhina/netvorkura thaj baro dzanibe vash e Romengi thaj Phirutnengi situacija ande tereno thaj shaj te del kontribucija vi te azhutil e Themen membron thaj e Europutne Konsile, te shaj te keren pengere obligacije. E Romane thaj Phirutnengere civilno societa isi rola te del suporto thaj te ovel phurt mashkar e Romane thaj Phirutnengere komuniteta thaj adala so keren e politike thaj e decizije. Sar Europutne Konsiloskere beneficiara, projektongere implementatora thaj komplementarno akterura, I civilno societa shaj te kerel fasilitacija pe Europutne Konsiloskere akcija trujal konstruktivno thaj khetanutno dijologo.

O 14-to Dijalogosko khidipe ka vazdel i sama thaj o dzanlipe vash Europutne Konsilosko Strategikano Akcijako Plano vash Romengi thaj Phirutnengi Inkluzija (2020-2025) thaj ka azhutil oleski implementacija. Ka bajrarkerel o haljovibe vash e Romane thaj Phirutnengere civilno societaki rola thaj e instrumentura vash aktivno promoviribe thaj kontribucija pe implementacija kadale Europutne Konsilosko Strategikano Akcijako Plano vash Romengi thaj Phirutnengi Inkluzija (2020-2025).

O dijalogosko khidipe pe jakh vrama si vi forumo vash e Romane thaj Phirutnengere civilno societakere organizacije thaj e javera hemime riga, te bajraren pengere dzanlipe thaj te ulaven mashkar pende lache experience thaj praktike, te planirinen e avutne kooperacijakere aktiviteton thaj te identifikuin e shajipena vash promoviribe e Romengero thaj Phirutnengo politikani thaj publikani participacija.

PARTICIPACIJA

- 25 civilno societakere participantura ka oven alusarde trujal jekh phutardo akharipe via publikano vebrigori kotar e Europutne Konsiloskoro Roma thaj Phirutnengo Timo. E participantura ka oven reprezentantura kotar e Romane thaj Phirutnengere organizacije, leindoj kate vi reprezentanton katar e ternikane thaj dzuvlengere organizacije, thaj ekspertura kotar internacionalno, nacionalno thaj lokalno civilno societakere organizacije. Prioriteto del apes e reprezentantonge save nisi aba specifikani ekspertiza vash e diferentno prioriteta so isi e Europutne Konsiloskere Strategikane Akcijakere Planes vash Romengi thaj Phirutnengi Inkluzija (2020-2025), save so aba kerdine kooperacija e Europutne Konsilosar thaj kerdine, vaj ka keren kontribucija pe implementacija pe Europutne Konsilosko Strategikano Akcijako Plano vash Romengi thaj Phirutnengi Inkluzija (2020-2025).

E participantura musaj te dzanen anglikane, fransikane vaj romanes, te shaj te oven aktivne ano khidipe.

- Membrura kotar e Roma thaj Phirutnengo Timo save so implememntirinde e Strategikane Akcijakere Planes trujal konkretno projektura thaj politikani buchi
- Membrura katar e javera departmenura kotar e Eiropako Konsilo thaj javera Inter-Sekretarijateskere Zorakere Grupe save so vazden e Romangere thaj Phirutnengere butja an pengi respektivno areja kotar olengi buchi thaj gasave save so dije aktivno suporto pe implementacija katar kodo Europutne Konsilosko Strategikano Akcijako Plano vash Romengi thaj Phirutnengi Inkluzija (2020-2025)

I participacija ka athinel kotar e dromaribaskere, publichno sastimaskere sanitarno restrikcije save so ka oven ande Francia thaj/vaj ande javera them pe vrama kana ka ikerel pes kodo 14-to Dijalogosko khidipe (11-12 oktobro 2022).

DIVESA THAJ THAN KOTE

O khidipe ka ikerel pes ko 11-to oktobro 2022 kotar 09:00-17:30 thaj ko 12-to oktobro 2022 kotar 09:00 dzi ko 13:15, ano hibridno format – ano Strasbourg, Francia thaj online via o KUDO konferencijako sistemo.

E dromeskere koshti thaj e koshti vash viza, te trubuj tumenge, vash leipe than ande 14-to Dijalogosko khidipe, ka oven tumenge irame palpale dzaindoj pala e regulacije so isi e Europakere Konsile.

Bucharne thaj palpalipaskere dokumentura:

- Agenda vash o 14-to Dijalogosko khidipe
- Konceptosko Lil kotar o 14-to Dijagosko khidipe
- [Council of Europe Strategic Action Plan for Roma and Traveller Inclusion \(2020-2025\)](#)
- [First Implementation Report of the Council of Europe Strategic Action Plan for Roma and Traveller Inclusion \(2020-2025\)](#)